

در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله، جانشین ایشان یا حاکمان شهرها چگونه انتخاب می‌شدند؟

توضیح سؤال:

لطفا سنت حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله را در تعیین جانشین برای خودشان در مواردی که از مدینه خارج می‌شدند و یا والی و حاکم برای بلاد اسلامی انتخاب می‌کردند، مستند بیان کنید، آیا تعیین مورد فوق از طریق شورا انجام می‌شد یا به انتخاب خودشان...

پاسخ: اجمالی

گزارش‌های تاریخی نشان می‌دهد که پیامبر صلی الله علیه و آله هرگاه از مدینه خارج می‌شدند؛ چه برای جنگ و چه برای کارهای دیگر که از مدینه خارج می‌شدند، خود حضرت شخصی را به عنوان جانشین می‌گذاشتند و شهر را بدون جانشین رها نمی‌کردند و در تاریخ یک مورد هم یافت نمی‌شود که پیامبر صلی الله علیه و آله از شهر خارج شده باشد و انتخاب جانشین را به مردم واگذار کرده باشد و شهر را بدون جانشین ترک کند.

در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله شهرهای زیادی فتح نشد؛ ولی هر منطقه‌ای هم که فتح می‌شد، خود حضرت در آن منطقه شخصی را به عنوان جانشین خود می‌گذاشت یا برای شهرهای دیگر از مدینه والی می‌فرستاد و در تاریخ بیان نشده است که ایشان انتخاب جانشین را به خود مردم واگذار کرده باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که سنت پیامبر صلی الله علیه و آله در انتخاب جانشین خود در مدینه و همچنین انتخاب والی در دیگر شهرها به این صورت بوده است که خود حضرت مستقیماً برای خود جانشین انتخاب می‌کردند و هیچگاه این امر را به مردم واگذار نمی‌کردند.

ما در قسمت پاسخ تفصیلی این سؤال را در دو بخش پاسخ خواهیم گفت که بخش اول آن مربوط به مواردی است که پیامبر صلی الله علیه و آله از مدینه خارج می‌شدند و برای خود خلیفه می‌گذاشتند و بخش دوم در رابطه با مواردی است که حضرت برای شهرها و بلادهای دیگر استاندار انتخاب می‌کردند.

بخش اول: سیره پیامبر صلی الله علیه و آله برای تعیین جانشین در مدینه

پیامبر صلی الله علیه و آله پس از هجرت به مدینه، این شهر را به عنوان مرکز فرماندهی و حکومت اسلامی خود انتخاب کردند و تا زمانی که حضرت در مدینه حضور داشتند، خود به امور حکومت و مردم رسیدگی می‌کردند؛ اما هرگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله از مدینه چه به قصد جنگ و چه به قصد و مسافرت یا به هر دلیل از این شهر خارج می‌شدند، برای خود در مدینه جانشینی انتخاب می‌کردند و هیچ وقت این امر را به مردم مدینه واگذار نکردند.

در این بخش نام افرادی که رسول خدا صلی الله علیه و آله برای جانشینی خود در مدینه هنگام خروج از شهر انتخاب کردند را ذکر می‌کنیم.

امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام:

در جنگ تبوک که در سال 9 هجری روی داد، پیامبر صلی الله علیه و آله برای مقابله با سپاه از روم به سمت آن‌ها حرکت کرد و در این جنگ امیر المؤمنین علی علیه السلام را با خود نبرد و حضرت را به عنوان جانشین خود در مدینه گذاشت.

کتب اهل سنت:

در رابطه با این جنگ در کتاب صحیح بخاری که صحیح‌ترین کتاب بعد از قرآن از نظر اهل سنت است، آمده است:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى تَبُوكَ وَاسْتَخْلَفَ عَلِيًّا فَقَالَ أَتَخْلَفُنِي فِي الصَّبِيَّانِ وَالنِّسَاءِ
قَالَ لَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ نَبِيٌّ بَعْدِي

رسول خدا صلی الله علیه و آله به سمت تبوک حرکت کردند و امیر المؤمنین علی علیه السلام را جانشین خود در مدینه گذاشتند، امیر المؤمنین علیه السلام خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه

داشت: آیا من را پیش بچه‌ها و زن‌ها می‌گذاری؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آیا راضی نیستی که جایگاه تو نسبت به من همانند جایگاه حضرت هارون نسبت به موسی باشد؛ جز این که هیچ پیامبری بعد از من نخواهد آمد.

البخاری الجعفی، ابوعبدالله محمد بن إسماعیل (متوفای 256هـ)، صحیح البخاری، ج 4، ص 1602، تحقیق د. مصطفی دیب البغا، ناشر: دار ابن کثیر، الیمامة - بیروت، الطبعة: الثالثة، 1407 - 1987
در کتاب صحیح مسلم نیز چنین آمده است:

خَلَّفَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُخَلِّفُنِي فِي النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ فَقَالَ أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي
پیامبر صلی الله علیه و آله علی بن ابی طالب علیه السلام به عنوان خلیفه خود در مدینه در جریان جنگ تبوک قرار داد، امیر المؤمنین علیه السلام خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه داشت: من در میان زنان و کودکان جانشین می‌گذاری، پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آیا راضی نیستی که جایگاه تو نسبت به من مانند جایگاه هارون نسبت به موسی باشد؛ جز این که هیچ پیامبری بعد از من نخواهد بود.

النيسابوري القشيري ، ابوالحسين مسلم بن الحجاج (متوفای 261هـ)، صحیح مسلم، ج 4، ص 1870، تحقیق: محمد فؤاد عبد الباقي، ناشر: دار إحياء التراث العربي - بیروت.
از این دو روایت که در صحیح‌ترین کتب اهل سنت آمده است به صراحت برداشت می‌شود که پیامبر در ماجرای جنگ تبوک خودشان امیر المؤمنین علی علیه السلام را به عنوان جانشین انتخاب کردند و هیچ انتخاباتی برگزار نشد که انتخاب جانشین را بر عهده مردم بگذارند.

کتب شیعه:

در کتاب معانی الاخبار شیخ صدوق آمده است:

خرج النبي صلى الله عليه وآله إلى غزوة تبوك فاستخلف عليا عليه السلام فقال يا رسول الله تخلفني مع النساء والصبيان فقال له رسول الله صلى الله عليه وآله ألا ترضى أن تكون مني بمنزلة هارون من موسى

رسول خدا صلی الله علیه و آله به سمت تبوک حرکت کردند و امیر المؤمنین علی علیه السلام را جانشین خود در مدینه گذاشتند، امیر المؤمنین علیه السلام خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه داشت: آیا من را پیش بچه‌ها و زن‌ها می‌گذاری؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آیا راضی نیستی که جایگاه تو نسبت به من همانند جایگاه حضرت هارون نسبت به موسی باشد.

معانی الأخبار، الشیخ الصدوق، ص 78

همچنین در کتاب سلیم بن قیس هلالی نیز آمده است:

قال علي عليه السلام وقلت لرسول الله صلى الله عليه وآله في غزوة تبوك يا رسول الله لم خلفتني فقال يا علي إن المدينة لا تصلح إلا بي أو بك وأنت مني بمنزلة هارون من موسى إلا النبوة فإنه لا نبي بعدي

امیر المؤمنین علی علیه السلام فرمود: در غزوه تبوک خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه داشت: برای چه من را در مدینه به عنوان جانشین انتخاب کردی؟ حضرت فرمود: علی جان، مدینه اصلاح نمی‌شود؛ مگر به واسطه من یا تو، جایگاه تو نسبت به من همانند جایگاه هارون نسبت به موسی است به جز نبوت که هیچ پیامبر بعد از نخواهد آمد.

کتاب سلیم بن قیس، سلیم بن قیس الهلالي الكوفي، ص 299

این حدیث که به حدیث منزلت معروف است، در کتب شیعه و سنی با سندهای صحیح و معتبر بیان شده است و یکی از فضائل امیر المؤمنین به حساب می‌آید که حضرت در این فضیلت یگانه است و پیامبر صلی الله علیه و آله چنین تعبیری را برای هیچ یک از جانشینان خود در مدینه به کار نبرده است و این عبارت را فقط در مورد امیر المؤمنین علی علیه السلام استفاده کرده است.

برای مطالعه بیشتر نسبت به سند و دلالت این حدیث می‌توانید به لینک زیر مراجعه کنید:

<http://www.valiasr-aj.com/fa/page.php?bank=sokhan&id=351>

طبق احادیث و روایاتی که از کتب شیعه و سنی بیان شد، در ماجرای جنگ تبوک، پیامبر صلی الله علیه و آله به شخصه امیر المؤمنین علیه السلام را به عنوان جانشین خود برگزید و انتخاب جانشین را به مردم واگذار نکرد.

ابن ام مکتوم:

ابن ام مکتوم در موارد بسیار زیادی جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله قرار گرفته است.

کتب اهل سنت:

در کتاب انساب الاشراف در مورد غزوه بنی سلیم بن منصور آمده است:

واستخلف علی المدینه ابن ام مکتوم وهو عمرو بن قیس أحد بني عامر بن لؤي

البلاذري، أحمد بن يحيى بن جابر (متوفای 279هـ)، أنساب الأشراف، ج 1، ص 135

پیامبر صلی الله علیه و آله ابن ام مکتوم را جانشین خود در مدینه قرار داد، ابن ام مکتوم همان عمرو بن قیس یکی از افراد قبیله بنی عامر بن لؤی است.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله برای جنگ‌های دیگری هم که از مدینه خارج می‌شدند افراد متعددی را برای جانشینی خود می‌گذارند که از همه بیشتر ابن ام مکتوم به جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله توسط خود حضرت گماشته شده است.

در کتاب مغازی آقای واقدی بسیاری از جنگ‌ها را بیان می‌کند و بعد نام جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله در مدینه را هم می‌آورد که در 13 مورد از آن‌ها ابن ام مکتوم توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به عنوان جانشین انتخاب شده است:

واستخلف رسول الله صلی الله علیه وسلم في مغازية على المدينة في غزوة ودان سعد بن عبادة
واستخلف في غزوة بواط سعد بن معاذ وفي طلب كرز بن جابر الفهري زيد بن حارثة وفي غزوة ذي العشيرة
أبا سلمة بن عبد الأسد المخزومي وفي غزوة بدر القتال أبا لبابة بن عبد المنذر العمري وفي غزوة السويق أبا
لبابة بن عبد المنذر العمري وفي غزوة الكدر ابن أم مکتوم المعيصي وفي غزوة ذي أمر عثمان بن عفان وفي

غزوة بحران ابن أم مكتوم وفي غزوة أحد ابن أم مكتوم وفي غزوة حمراء الأسد ابن أم مكتوم وفي غزوة بني نضير ابن أم مكتوم وفي غزوة بدر الموعد عبد الله بن رواحة وفي غزوة ذات الرقاع عثمان بن عفان وفي غزوة دومة الجندل سباع بن عرفطة وفي غزوة المريسيع زيد بن حارثة وفي غزوة الخندق ابن أم مكتوم وفي غزوة بني قريظة ابن أم مكتوم وفي غزوة بني لحيان ابن أم مكتوم وفي غزوة الغابة ابن أم مكتوم وفي غزوة الحديبية ابن أم مكتوم غزوة خيبر سباع بن عرفطة الغفاري وفي عمرة القضية أبا رهم الغفاري وفي غزوة الفتح وحنين والطائف ابن أم مكتوم وفي غزوة تبوك ابن أم مكتوم ويقال محمد بن مسلمة الأشهلي وفي حجة رسول الله ابن أم مكتوم

الواقدي، ابوعبد الله محمد بن عمر بن واقد (متوفى 207 هـ)، كتاب المغازي للواقدي، ج 1، ص 18 و 19، تحقيق: محمد عبد القادر أحمد عطا، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1424 هـ - 2004 م.

طبق این روایت، پیامبر صلی الله علیه و آله در هر جنگی که از مدینه خارج شده است، شخصی را به عنوان جانشین خود در مدینه انتخاب کرده است و هیچ کدام از این موارد نیامده است که حتی یک بار پیامبر صلی الله علیه و آله انتخاب جانشین را به مردم واگذار کند و یا از آن‌ها بخواهد که برای انتخاب جانشین انتخابات برگزار کنند.

کتب شیعه:

در کتاب بحار الانوار در رابطه با جنگ با بنی سلیم آمده است:

واستخلف علی المدینه ابن أم مكتوم

پیامبر صلی الله علیه و آله ابن أم مكتوم را به عنوان جانشین برای خود در مدینه قرار داد.

بحار الأنوار، العلامة المجلسي، ج 20، ص 8

أبا رهم كلثوم بن حصين بن عتبة بن خلف الغفاري:

كتب اهل سنت:

در کتاب سیره النبویه آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله در مسافرتی که به بیرون مدینه داشتند و هیچ جنگی هم در کار نبوده است، برای خود در مدینه جانشین انتخاب می‌کند:

قال ابن إسحاق وحدثني محمد ابن مسلم بن شهاب الزهري عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود عن عبد الله بن عباس قال ثم مضى رسول الله صلى الله عليه وسلم لسفره واستخلف على المدينة أبا رهم كلثوم بن حصين بن عتبة بن خلف الغفاري

پیامبر صلی الله علیه و آله سفر خود را شروع کرد و این سفر را ادامه داد و ابا رهم كلثوم بن حصين بن عتبة بن خلف الغفاري را به عنوان جانشین خود در مدینه قرار داد.

الحميري المعافري، ابومحمد عبد الملك بن هشام بن أيوب (متوفای 213هـ)، السيرة النبوية، ج 5، ص 55، تحقيق طه عبد الرؤوف سعد، ناشر: دار الجيل، الطبعة: الأولى، بيروت - 1411هـ.

در کتاب مغازی آقای واقدی هم آمده است:

وفي عمرة القضية أبا رهم الغفاري وفي غزوة الفتح وحنين والطائف ابن أم مكتوم پیامبر صلی الله علیه و آله در جنگ عمرة القضية أبارهم الغفاری را به عنوان جانشین خود انتخاب کرد.

الواقدي، ابوعبد الله محمد بن عمر بن واقد (متوفای 207 هـ)، كتاب المغازي للواقدي، ج 1، ص 18 و 19، تحقيق: محمد عبد القادر أحمد عطا، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1424 هـ - 2004 م.

كتب شيعة:

در کتاب بحار الانوار آمده است که پیامبر از مدینه خارج شد:

واستخلف على المدينة أبارهم الغفاري

پیامبر صلی الله علیه و آله اُبارهم الغفاری را به عنوان جانشین خود انتخاب کرد.

بحار الأنوار، العلامة المجلسي، ج 21، ص 46

سعد بن عبادة:

در کتاب طبقات ابن سعد در رابطه با جنگ الأبواء آمده است:

واستخلف على المدينة سعد بن عبادة

پیامبر صلی الله علیه و آله در جریان جنگ الابواء سعد بن عبادة را به عنوان جانشین خود انتخاب کرد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابو عبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص 8،

ناشر: دار صادر - بيروت.

در کتاب الكامل فی التاريخ هم آمده است:

م دخلت السنة الثانية من الهجرة، وفي هذه السنة غزا رسول الله في قول بعض أهل السير غزوة

الأبواء وقيل ودان وبينهما ستة أميال واستخلف رسول الله على المدينة سعد بن عبادة وكان لواؤه ابيض مع

حمزة بن عبد المطلب

در سال دوم هجری، غزوه الأبواء اتفاق افتاد، پیامبر صلی الله علیه و آله سعد بن عبادة در مدینه به

عنوان جانشین خود انتخاب کرد، پرچم پیامبر صلی الله علیه و آله سفید بود که در دست حمزة بن عبد

المطلب بود.

أبو الحسن علي بن أبي الكرم محمد بن محمد بن عبد الكريم الشيباني الكامل في التاريخ، ج 2،

ص 12، الوفاة: 630هـ دار النشر: دار الكتب العلمية - بيروت - 1415هـ، الطبعة: ط2، تحقيق: عبد الله

القاضي

سعد بن معاذ:

در کتاب مغازی آقای واقدی می گوید:

واستخلف رسول الله صلى الله عليه وسلم في مغازية على المدينة في غزوة ودان سعد بن عبادة
واستخلف في غزوة بواط سعد بن معاذ ...

پیامبر صلی الله علیه و آله در غزوة بواط سعد بن معاذ را به عنوان جانشین خود انتخاب کرد.

الواقدي، ابوعبد الله محمد بن عمر بن واقد (متوفای 207 هـ)، کتاب المغازي للواقدي، ج 1، ص 18
و 19، تحقیق: محمد عبد القادر أحمد عطا، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1424
هـ - 2004 م.

زید بن حارثة:

کتاب اهل سنت:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با غزوة طلب کرز بن جابر الفهري که در سال دوم هجری روی داده
است، آمده است:

ثم غزوة رسول الله صلى الله عليه و آله لطلب کرز بن جابر الفهري في شهر ربيع الأول على رأس
ثلاثة عشر شهرا من مهاجره... واستخلف على المدينة زيد بن حارثة

پیامبر صلی الله علیه و آله در این غزوه زید بن حارثه را به عنوان جانشین خود در مدینه قرار داد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفای 230 هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص 9،
ناشر: دار صادر - بيروت.

کتاب شيعه:

در کتاب بحار الانوار در رابطه با غزوة طلب کرز بن جابر الفهري آمده است:

واستخلف على المدينة زيد بن حارثة

پیامبر صلی الله علیه و آله زید بن حارثه را به عنوان جانشین خود در مدینه قرار داد.

بحار الأنوار، العلامة المجلسي، ج 19، ص 188

أبا سلمة بن عبد الأسد المخزومي:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با جنگ ذی العشيرة آمده است:

واستخلف على المدينة أبا سلمة بن عبد الأسد المخزومي

در جریان جنگ ذی العشيرة پیامبر صلی الله علیه و آله أبا سلمة بن عبد الأسد المخزومی را به عنوان جانشین خود در مدینه انتخاب کرد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص 9،

ناشر: دار صادر - بيروت.

لبابة بن عبد المنذر العمري:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با غزوة بنی بني قينقاع آمده است:

واستخلف على المدينة لبابة بن عبد المنذر العمري

پیامبر صلی الله علیه و آله لبابة بن عبد المنذر العمري را به عنوان جانشین خود در غزوة بنی قينقاع در مدینه قرار داد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص

29، ناشر: دار صادر - بيروت.

عثمان بن عفان:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با جنگ غطفان آمده است:

واستخلف على المدينة عثمان بن عفان

پیامبر صلی الله علیه و آله عثمان بن عفان را به عنوان جانشین خود در این جنگ قرار داد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص

34، ناشر: دار صادر - بيروت.

عبد الله بن رواحة:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با جنگ بدر الموعد آمده است:

ثم غزوة رسول الله بدر الموعد وهي غير بدر القتال وكانت لهلال ذي القعدة على رأس خمسة وأربعين شهرا من مهاجره وحمل لواءه علي بن أبي طالب وكان لواء أبيض ... واستخلف رسول الله صلى الله عليه وسلم على المدينة عبد الله بن رواحة

پیامبر صلی الله علیه و آله در جریان جنگ بدر الموعد که در سال چهارم هجری اتفاق افتاد و پرچم دار این جنگ علی بن ابی طالب علیه السلام بود که پرچم سفید در دست داشت، عبد الله بن رواحة را به عنوان جانشین خود در مدینه قرار داد.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص

59، ناشر: دار صادر - بيروت.

در کتاب المنتظم هم آمده است:

واستخلف رسول الله صلى الله عليه وسلم على المدينة عبدالله بن رواحة وحمل لواءه علي بن أبي طالب رضي الله عنه

پیامبر صلی الله علیه و آله عبد الله بن رواحة را در مدینه به عنوان جانشین انتخاب کرد و پرچم خودش را به دست امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام داد.

عبد الرحمن بن علي بن محمد بن الجوزي أبو الفرج المنتظم، ج 3، ص 205 الوفاة: 597، دار

النشر: دار صادر - بيروت - 1358، الطبعة: الأولى

سباع بن عرفطة الغفاري:

كتب اهل سنت:

در کتاب طبقات الكبرى در رابطه با جنگ دومة الجندل آمده است:

واستخلف على المدينة سباع بن عرفطة الغفاري

در جریان این جنگ پیامبر صلی الله علیه و آله سباع بن عرفطة الغفاری را به عنوان جانشین خود در مدینه گذاشت.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابوعبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 2، ص 62، ناشر: دار صادر - بيروت.

كتب شيعه:

در کتاب بحار الانوار آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله در ماه محرم از مدینه خارج شد:

واستخلف على المدينة سباع بن عرفطة الغفاري

پیامبر صلی الله علیه و آله سباع بن عرفطة الغفاری را به عنوان جانشین خود در مدینه گذاشت.

بحار الأنوار، العلامة المجلسي، ج 21، ص 32

أبازر غفاری:

در کتاب سیره النبویه در رابطه با جنگ ذات الرقاع آمده است:

واستعمل على المدينة أبا ذر الغفاري

پیامبر صلی الله علیه و آله ابازر غفاری را به عنوان جانشین خود در مدینه قرار داد.

الحميري المعافري، ابومحمد عبد الملك بن هشام بن أيوب (متوفى 213هـ)، السيرة النبوية، ج 4،

ص 157، تحقيق طه عبد الرؤوف سعد، ناشر: دار الجيل، الطبعة: الأولى، بيروت - 1411هـ

عبدالله بن أبي ابن سلول الأنصاري:

در کتاب السیره النبویه در رابطه با جنگ بدر آمده است:

واستعمل على المدينة عبدالله بن أبي ابن سلول الأنصاري

پیامبر صلی الله علیه و آله عبد الله بن أبي ابن سلول انصاری را به عنوان جانشین خود در مدینه

قرار داد.

الحميري المعافري، ابومحمد عبد الملك بن هشام بن أيوب (متوفى 213هـ)، السيرة النبوية، ج 4،

ص 165، تحقيق طه عبد الرؤوف سعد، ناشر: دار الجيل، الطبعة: الأولى، بيروت - 1411هـ

نميلة بن عبدالله الليثي:

در کتاب جوامع السيرة آمده است

ثم خرج في بقية من المحرم غازياً إلى خيبر، وذلك قرب آخر السنة السادسة من الهجرة واستخلف

رسول الله صلى الله عليه وسلم نميلة بن عبد الله الليثي

در اواخر سال 6 هجرى پیامبر صلى الله عليه و آله به سمت خيبر حرکت کرد و نميلة بن عبد الله

الليثي را به عنوان جانشين خود انتخاب کرد.

أبو محمد علي بن أحمد بن سعيد بن حزم الأندلسي القرطبي الظاهري، جوامع السيرة، ج 1، ص 6

(المتوفى : 456هـ) الوفاة: 456 ، دار النشر :

در کتاب السيرة النبوية می‌گوید: پیامبر صلى الله عليه و آله در ماه ذی القعدة برای انجام عمره به

سمت مکه خارج شد و هیچ جنگی هم در کار نبود:

واستعمل على المدينة نميلة بن عبدالله الليثي

پیامبر صلى الله عليه و آله نميلة بن عبد الله ليثي را به عنوان جانشين خود انتخاب کرد.

الحميري المعافري، ابومحمد عبد الملك بن هشام بن أيوب (متوفى 213هـ)، السيرة النبوية، ج 4،

ص 275، تحقيق طه عبد الرؤوف سعد، ناشر: دار الجيل، الطبعة: الأولى، بيروت - 1411هـ

تمام این موارد نشانگر این است که پیامبر هرگاه از مدینه خارج می‌شد، برای خود جانشینی در

مدینه می‌گذاشت و این جانشین را هم خودشان به شخصه انتخاب می‌کردند و انتخاب آن را بر عهده

مردم نمی‌گذاشتند یا به آن‌ها نمی‌فرمودند که انتخابات برگزار کنید و برای خود حاکم انتخاب کنید.

بخش دوم: سیره پیامبر برای تعیین فرماندار و والی در شهرهای دیگر

در این بخش نام افرادی که پیامبر در شهرهای دیگر قرار می‌داد تا به عنوان فرماندار آن شهر و همچنین جانشین پیامبر در آنجا باشند.

بصره:

پیامبر صلی الله علیه و آله فردی را برای امور خراج بصره به عنوان جانشین انتخاب کرد و شخص دیگری را هم برای نماز مردم به عنوان جانشین خود گذاشت:

واستخلف أبا الأسود الدؤلي على البصرة على صلاتها واستخلف على الخراج راشد الجديدي من

الأزد

پیامبر صلی الله علیه و آله ابو الاسود دؤلی را برای نماز در بصره به عنوان جانشین خود انتخاب کرد؛ همچنین راشد الجدیددی که فردی از قبیله اُزد بود را هم برای امور خراج بصره گذاشت.

الزهري، محمد بن سعد بن منيع ابو عبدالله البصري (متوفى 230هـ)، الطبقات الكبرى، ج 5، ص

46، ناشر: دار صادر - بيروت.

مکه:

در کتاب الحاوی الکبیر آقای ماوردی آمده است:

في حجة الوداع واستخلف رسول الله عتاب بن أسيد على مكة بعد الفتح واليا وقاضيا

در حجة الوداع رسول خدا صلی الله علیه و آله عتاب بن أسید را به عنوان جانشین خود در مکه قرار

داد و او را والی و قاضی این شهر کرد.

علي بن محمد بن حبيب الماوردي البصري الشافعي الحاوي الكبير، ج 16، ص 6، الوفاة: 450، دار

النشر: دار الكتب العلمية - بيروت - لبنان - 1419 هـ - 1999 م، الطبعة: الأولى، تحقيق: الشيخ علي محمد

معوض - الشيخ عادل أحمد عبد الموجود

همچنین در کتاب مغازی آقای واقدی آمده است که وقتی رسول خدا شهر مکه را فتح کردند:

واستعمل على مكة عتاب بن أسيد يصلى بهم ومعاذ بن جبل يعلمهم السنن والفقہ

پیامبر صلی الله علیه و آله عتاب بن أسید را به عنوان جانشین خود در مکه قرار داد تا بر مردم نماز

بخواند و همچنین معاذ بن جبل را هم برای تدریس فقه و سنن در مکه گذاشت.

الواقدي، ابوعبد الله محمد بن عمر بن واقد (متوفای 207 هـ)، کتاب المغازي للواقدي، ج 2، ص

305، تحقیق: محمد عبد القادر أحمد عطا، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان، الطبعة: الأولى، 1424

هـ - 2004 م.

یمن:

در کتاب جمهرة أنساب العرب آمده است:

واستعمل النبي صلى الله عليه وسلم خالد بن سعيد على اليمن

پیامبر صلی الله علیه و آله خالد بن سعید را به عنوان جانشین خود در یمن انتخاب کرد.

هشام بن محمد بن السائب الكلبي (المتوفى : 204هـ) جمهرة أنساب العرب لابن الكلبي، ج 1، ص

7، الوفاة: 204، دار النشر

در کتاب مصنف عبد الرزاق آمده است:

بعث النبي صلى الله عليه وسلم معاذا على اليمن

پیامبر صلی الله علیه و آله معاذ را به عنوان جانشین خود به سوی یمن فرستاد.

الصنعاني، ابوبكر عبد الرزاق بن همام (متوفای 211هـ)، مصنف عبد الرزاق، ج 4، ص 56، تحقیق

حبيب الرحمن الأعظمي، ناشر: المكتب الإسلامي - بيروت، الطبعة: الثانية، 1403هـ.

در این موارد هم کاملا واضح و مشخص است که پیامبر برای هر شهری هم که میخواست والی

بفرستد، حضرت به شخصه کسی را انتخاب می کردند و به برای آن شهر می فرستادند و در هیچ یک از کتب

تاریخ نقل نشده است که در یک شهر پیامبر انتخاب حاکم را به مردم آن شهر واگذار کرده باشد یا برای

آن ها انتخابات برگزار کند.

نتیجه:

با توجه به مطالبی که از کتب اهل سنت و شیعه بیان شد، مشخص شد که سیره و سنت رسول خدا در انتخاب جانشین برای خود در مدینه و همچنین برای دیگر شهرها به این صورت بوده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله به شخصه جانشین خود را انتخاب می‌کردند و هیچگاه و برای هیچ شهری پیامبر این امر را به مردم واگذار نکردند که مردم برای خود حاکم انتخاب کنند.